

Hyväksytty AKIn hallituksen kokouksessa 1/2015 (19.1.2015)

PUHELINPÄIVYSTYKSEN JÄRJESTÄMINEN JA KORVAAMINEN

1. TIIVISTELMÄ

Kirkon akateemiset AKI kiinnittää tällä kannanotolla huomiota työajattomassa työssä olevien viranhaltijoiden varallaolotehtävien (puhelinpäivystys) järjestelyihin, tehtävistä aiheutuvaan kuormitukseen sekä tehtävistä maksettavaan korvaukseen.

Suosituks

1. Velvoittavan puhelinpäivystyksen tulee koskea tasapuolisesti kaikkia kyseen tulevia viranhaltijaryhmiä. Koska puhelinpäivystys on virkaehtosopimuksen mukaan erikseen korvattavaa, ei päivystystä voida sellaisenaan katsoa kuuluvan yksittäisen viranhaltijan tai viranhaltijaryhmän varsinaisiin virkatehtäviin. Sellaisesta puhelinpäivystyksestä, joka ei ole työn laadun ja pakottavan syyn perusteella välttämätöntä, on viranhaltijalle varattava mahdollisuus kieltäytyä ilman seuraamuksia.
2. Puhelinpäivystys tulee työvuorosuunnittelussa sijoittaa viranhaltijan työpäiville. Vapaapäiville päivystyksen sijoittaminen on perusteltua ainoastaan toisen viranhaltijan sairastuessa tai muusta tilapäisestä ja yllättävästä syystä. Mikäli puhelinpäivystys vapaapäivänä johtaa työtehtävään, tulee vapaapäivä korvata virkaehtosopimuksen mukaisessa ajassa.
3. Työnantajan on laadittava ohjeistus ja sijaistusjärjestelyt, jottei viranhaltija joudu puhelinpäivystyksen aikana työskentelemään ilman riittävää lepotaukoa. Täydet työpäivät ja niiden lisäksi päivystyksen aiheuttamat työtehtävät yöaikaan eivät täytä työturvallisuuslain edellyttämiä työolosuhteita.
4. Varsinaisen virkatyön ohessa tehtävä puhelinpäivystys on korvattava virkaehtosopimuksen mukaisesti. Korvaustason tulee vastata työajallisten työntekijöiden varallaolosäädösten mukaista korvaustasoa lisättyä arviolla päivystyksen aiheuttamiin työtehtäviin käytetyn ajan korvauksesta.

Erilaisia päivystystehtäviä

Hengellisen työn hälytysluonteisia tehtäviä voivat olla esimerkiksi päivystys sairaaloissa kuolevien potilaiden varalta sekä kuolinviestipäivystys, jossa viranhaltija antaa poliisille virka-apua päivittäisonnettomuuksissa. Luonteenomaista näille päivystystehtäville on, että työtehtäviä niiden johdosta tulee jossain määrin säännöllisesti ja ennakoitavasti. Työn laatu on pääsääntöisesti pakottavaa.

Suuronnettomuuksien varalta seurakunnilta edellytetään erillistä valmiusorganisaatiota. Suuronnettomuuksille luonteenomaista on ennakoimattomuus ja harva esiintyvyys mutta samalla vakavat seuraukset, jotka edellyttävät säännönmukaisesta työrytmistä poikkeamista useiden päivien ajan. Työn laatu on aina pakottavaa mutta säännöllisen päivystyksen sijaan viranhaltijat hälytetään työhön eri kutsusta.

Lisäksi seurakunnissa on erilaisia käytäntöjä, joissa työntekijä on tavattavissa matkapuhelimen kautta sielunhoitoa varten. Näille tehtäville luonteenomaista on säännönmukainen toistuminen mutta pakottavaksi työn laatua ei voitane luonnehtia.

Päivystystehtävien aiheuttama kuormittavuus

Hälytysluonteiset päivystystehtävät pääsääntöisesti edellyttävät viranhaltijalta mahdollisuutta vastata puhelimeen tilanteesta riippumatta sekä saapua viranotoimitukseen esimerkiksi puolen tunnin tai tunnin kuluessa hälytyksestä. Tämä edellyttää viranhaltijan pysyttelyä päivystyspaikkakunnalla sekä mahdollisuutta vastata puheluun, joka saattaa tulla tuntemattomasta numerosta ainoastaan yhden kerran. Viranhaltija joutuu siis varautumaan siihen, että hän on vuorokauden ajankohdasta riippumatta työkuuntoinen, riittävässä vireystilassa, virkavaatetuksessa sekä nopeassa lähtövalmiudessa. Tämä asettaa merkittäviä rajoitteita sekä henkisiä paineita paitsi tavanomaisten virkatehtävien hoidolle myös työn ulkopuolisen ajan käytölle esimerkiksi riittävän unen, päivittäisen kodinhoidon, lastenhoidon sekä sukulaisten ja ystävien kanssa vietetyn ajan suhteen.

Hälytysluonteiset tehtävät ovat viranhaltijoille tavanomaisia työtehtäviä raskaampia, koska yleensä kyseessä on kriisitilanne. Sairaaloissa on tavallista, että paikalle hälytetty viranhaltija saattaa viettää sairaalassa jopa vuorokauden. Sama koskee tehtäviä, joissa viranhaltija vie poliisin mukana kuolinviestin kotiin – näissä tehtävissä ei pääsääntöisesti ole tiedossa millainen tilanne määränpäässä on ja usein viranhaltija on ainoa työntekijä, joka jää tunneiksi paikalle poliisin poistuttua. Tämän johdosta hälytys usein edellyttää viranhaltijalta seuraavan työpäivän työtehtävien tai vapaapäivän uudelleenjärjestelyjä lyhyellä varoitusajalla.

Myös vähemmän pakottavassa sielunhoitopäivystyksessä saattaa tulla tilanteita, joissa viranhaltija joutuu nopeasti järjestelemään viikon työtehtäviään tai vapaa-aikaansa päivystystehtävien johdosta. Mahdollinen päivystäminen yöaikana aiheuttaa myös pelkässä matkapuhelinsielunhoidossa väsymystä, joka heikentää viranhaltijan hyvinvointia ja työn tuloksellisuutta.

3. PUHELINPÄIVYSTYKSEN JÄRJESTÄMINEN

3.1. Puhelinpäivystä koskevat säädökset

Velvoite osallistua puhelinpäivystykseen

KirVESTES 211 §:n mukaan työntekijä ja viranhaltija voivat sopia, että viranhaltija on puhelimitse tavoitettavissa seurakunnassa hälytyksen aiheuttavan tapahtuman vuoksi (puhelinpäivystys). Viranhaltija ei saa kieltäytyä puhelinpäivystyksestä, joka on työn laadun ja pakottavan syyn vuoksi välttämätöntä. Soveltamisohjeen mukaan yleensä kysymyksessä on kiinteistöjen hälytyslaitteiden aiheuttamiin hälytyksiin tai hengellisen työn hälytysluonteisiin tehtäviin liittyvä päivystys, jossa viranhaltija tavoitetaan hälytyksen sattuessa puhelimitse.

Koska puhelinpäivystys on KirVESTES 211 §:n mukaan joko sopimuksenvaraisena tai velvoittavana erikseen korvattavaa, säännös rajaa puhelinpäivystyksen varsinaisen virkatyön ulkopuolelle. Puhelinpäivystys on siis aina varsinaisen virkatyön ohelle sijoittuva tehtävä, joka korvataan erikseen varsinaisen palkan ulkopuolisella puhelinpäivystyskorvauksella. Tämän vuoksi puhelinpäivystystä ei sellaisenaan voida katsoa kuuluvan yksittäisen viranhaltijan tai viranhaltijaryhmän varsinaisiin virkatehtäviin.

Viranhaltijalle on varattava oikeus kieltäytyä sellaisesta puhelinpäivystyksestä, joka ei työn laadun ja pakottavan laadun vuoksi ole välttämätöntä. Tällaista saattaa olla esimerkiksi sellainen sielunhoitopäivystys, jota toteutetaan varsinaisen virkatyön lisäksi mutta myös esimerkiksi yöaikaan tai vapaapäivinä.

Päivystäminen vapaa-aikana

Työaikalain ulkopuolella olevan viranhaltijan velvollisuudesta hoitaa kiireelliset ja välttämättömät työtehtävät myös vapaa-aikanaan säädetään kirkkolain 6. luvun 27 §:ssä. Kiireellisillä ja välttämättömillä työtehtävillä tarkoitetaan samankaltaisia työtehtäviä, joita edellä on luonnehdittu työn laadun ja pakottavan syyn vuoksi välttämättömiksi. Vapaa-ajalla tarkoitetaan niitä kahta viikoittaista vapaapäivää, jotka annetaan työaikalain ulkopuolella olevalle viranhaltijalle (KirVESTES 142 § sekä liite 9, 2 §).

Kirkkolain 6. luvun 27 §:n mukaan viranhaltijan on hoidettava edellä mainitut tehtävät vapaa-aikanaan siinä tapauksessa, ettei niiden hoitoa ole voitu järjestää muulla tavalla. Säännös tulee sovellettavaksi ainoastaan silloin, kun ei ole tosiallista mahdollisuutta järjestää päivystystä niin, että se tapahtuu ainoastaan viranhaltijan työpäivinä. Mikäli päivystys on mahdollista hoitaa niin, ettei se sijoitu viranhaltijan vapaapäivälle, on tällaista ratkaisua pidettävä ensisijaisena.

Työturvallisuuteen liittyviä näkökohtia

Työturvallisuuslain 8 § määrittelee työnantajalle yleisen velvollisuuden huolehtia työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tällaisiksi työn vaaroiksi työturvallisuuslain 10 § määrittelee muun muassa työajat, työtilat sekä työympäristöstä ja työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät. Lain esitöissä todetaan, että työajoista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät on ymmärrettävä laajasti; kirkon viranhaltijoiden puhelinpäivystykseen sovellettavia esimerkkejä hallituksen esityksen (HE 201/2012 vp) mukaan ovat työpäivien pituus, työntekijän mahdollisuus itse säätää työpäivien pituutta, peräkkäisten työvuorojen toistuvuus, työn suorittamisajankohta sekä työntekijän mahdollisuus riittävään palautumiseen työpäivän

aikana ja niiden välillä. Työturvallisuuslaki koskee myös kirkon viranhaltijoita kirkonlain 6. luvun 22 §:n perusteella.

3.2. Suositus työvuorojärjestelyistä

Päivystyksestä aiheutuvien työtehtävien ajankohdasta ja sitovuudesta riippuu, kuinka pitkiä päivystysvuoroja muun virkatyön ohelle voidaan työturvallisuuslain-säädännön sallimissa rajoissa antaa. Mikäli päivystystehtäviä säännönmukaisesti tulee yöaikaan, viikon mittaisten päivystysvuorojen kuormittavuus voi olla ongelmallista muun virkatyön ohessa. Tällöin päivystysvuorot on laadittava lyhyemmiksi, korkeintaan puolen viikon mittaisiksi, ja viranhaltijalle taattava mahdollisuus järjestellä työnsä niin, että päivystystehtäviin lähteminen, päivystystehtävän hoitaminen ja päivystystehtävästä palautuminen on mahdollista ilman, että muun virkatyön hoitaminen kohtuuttomasti hankaloituu.

Työnantajan on laadittava puhelinpäivystystä varten ohjeistus ja sijaistusjärjestelyt, jottei viranhaltija joudu päivystysvuoron aikana työskentelevään ilman riittävää lepotaukoa. Mikäli päivystyksestä aiheutuu työtehtäviä yöaikaan, on viranhaltijalle taattava mahdollisuus palautua näistä virkatehtävistä seuraavan päivän aikana. Täydet työpäivät ja niiden lisäksi päivystyksen aiheuttamat työtehtävät yöaikaan eivät täytä työturvallisuuslain edellyttämiä työolosuhteita.

Myös päivystysvuorojen taajuus vaikuttaa päivystysvuorojen pituuteen. Mikäli päivystysvuoroja on saman viranhaltijan kohdalla kuukausittain, viikon pituisia päivystysvuoroja tulee välttää, jotta riittävä palautuminen olisi mahdollista.

Työnantajan on syytä ottaa työvuorojärjestelyissä huomioon myös viranhaltijoiden yksilölliset ja elämäntilanteeseen liittyvät erot. Yöaikaan sattuvat päivystystehtävät ovat joillekuille helpompia kuin toisille; ikätekijät on tässä syytä ottaa huomioon. Päivystystehtävistä palautuminen on esimerkiksi pikkulapsiperheissä usein vaikeaa, samoin lastenhoidon järjestäminen päivystysvuoron ajaksi saattaa aiheuttaa vaikeuksia.

4. PUHELINPÄIVYSTYKSEN KORVAAMINEN

Puhelinpäivystyksestä maksettavaa korvausta on säännelty KirVESTES 211 §:ssä 1.4.2014 voimaantulleesta sopimuskaudesta alkaen. Viranhaltijalle tulee puhelinpäivystyksestä aiheutuvien veloitteiden mukaisesti maksaa korvausta, jonka suuruus on vähintään 43 euroa kuukaudessa. Korvaus maksetaan kuukausittain eikä se ole osa varsinaista palkkaa. Koko kalenterikuukauden kestävä vuosiloman tai virkavapaan ajalta korvausta ei makseta.

Koska puhelinpäivystyskorvaus ei ole sidottu yleiseen palkkausjärjestelmään, voidaan korvausta soveltaa myös muun palkkausjärjestelmän piiriin kuuluvaan viranhaltijaan, kuten kirkkoherraan.

Vähimmäiskorvaussummaa 43 euroa voidaan pitää sellaisena tasona, joka kattaa 16 tunnin puhelinpäivystyksen kerran kuukaudessa. Tällöin korvaus vastaa työaikalain soveltamisalaan kuuluvalla työntekijälle vastaavasta varallaolosta maksettavaa korvausta 1/6 korvaustasolla, kun kuukausipalkka on noin 2 500 euroa. On huomattavaa, että tämä vertailu kattaa ainoastaan varallaolon, ei päivystystehtä-

vistä syntyvää työaika. Työaikalain piiriin kuulumattomilla viranhaltijoilla päivystyksestä johtuvien tehtävien tulisi siksi vähentää saman työviikon työtehtäviä, ja jollei tämä ole mahdollista, korvauksen tulee olla suhteessa korkeampi.

Vastaavalla tavalla viikonlopun ylitse kestävästä puhelinpäivystyksestä (64 h) soveltuvana vähimmäiskorvauksena voidaan pitää 170 euroa, silloin jos viranhaltijan on mahdollista tasata muuta vastaavan ajan virkatyötään vähemmäksi. Mikäli päivystystehtävät tulevat muun virkatyön lisäksi, korvauksen on syytä olla päivystystehtävien määrän mukaan puolentoista- tai kahdenkertainen.

Milloin päivystysvuoroja ei tule yksittäiselle viranhaltijalle kuukausittain, on tarkoituksenmukaista laskea vuosittaisten päivystyskertojen määrä ja maksaa tasakorvausta kuukausittain koko sen ajan, jolloin viranhaltija on osa päivystyskiertoa. On mahdollista menetellä myös niin, että viranhaltija saa kutakin päivystyskertaa vastaavan korvauksen niinä vain kuukausina, joihin hänelle määrätään päivystysvuoro. Tällöin korvaus on luonnollisesti korkeampi kuin silloin, jos korvaus lasetaan vuosittaisen keskiarvon mukaan.